

ถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลลูก อ.สรรพยา จ.ชัยนาท

กริช ก้อนทอง¹ และ ยุภาพรรณ มั่นกระโทก²

¹กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท

²กลุ่มงานเภสัชกรรม โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาพัฒนาการและปัจจัยแห่งความสำเร็จของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลลูก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท **วิธีการ:** การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง จัดการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ แกนนำชมรมฯ สมาชิกชมรมฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชมรมฯ การถอดบทเรียนทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่รวบรวมได้ **ผลการวิจัย:** ชมรมฯ ก่อตั้งปี พ.ศ. 2555 ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขโดยสำนักงานสาธารณสุขอำเภอสรรพยา มีสมาชิกเริ่มแรก 10 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้แทนประชาชน ในปี 2557 สมาชิกเพิ่มเป็น 54 คน ครอบคลุมสมาชิกจากเทศบาลตำบลลูก ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนชาวบ้าน กิจกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่จัดเน้นตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข สมาชิกมีบทบาทร่วมคิด ร่วมทำ และหาแหล่งงบประมาณ แต่ไม่พบการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จเชิงรูปธรรมที่ชัดเจน ผลงานสำคัญคือการแก้ไขปัญหาสารเคมีปนเปื้อนในอาหาร การแจ้งเบาะแสร้องเรียนการจัดฟันแฟชั่นเถื่อนและการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เกินจริง และการจัดตั้งแผงจำหน่ายผักและข้าวปลอดสารพิษ ผลการดำเนินงานทำให้ชมรมฯ ได้รับรางวัลมากมายในระดับภูมิภาค ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ แกนนำชมรมฯ มีทักษะในการทำงานชุมชน การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลและกองทุนสุขภาพตำบล การมีสมาชิกที่มาจากหลายภาคส่วน และการมีภาครัฐเป็นที่ปรึกษา **สรุป:** แม้ชมรมฯ จะกำเนิดจากนโยบายภาครัฐ แต่พัฒนาการของชมรมฯ ได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน ผู้เกี่ยวข้องควรพัฒนาศักยภาพชมรมฯ ให้เป็นองค์กรภาคประชาชนที่เข้มแข็ง ซึ่งมีอิสระในการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานของชมรมฯ ที่เป็นรูปธรรม ภาครัฐต้องปรับบทบาทเป็นที่ปรึกษา และผู้ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและทรัพยากรตามความเหมาะสม

คำสำคัญ: ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค การคุ้มครองผู้บริโภค การมีส่วนร่วมของชุมชน เภสัชสาธารณสุข

รับต้นฉบับ: 23 พค. 2558, รับลงตีพิมพ์: 16 กค. 2558

ผู้ประสานงานบทความ: กริช ก้อนทอง กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท อ. เมือง จ.ชัยนาท

17000 E-mail: krithph@hotmail.com

บทนำ

จากปัญหาการเกิดอาหารเป็นพิษในปี พ.ศ. 2554 เนื่องจากอาหารที่แจกในช่วงน้ำท่วมไม่สะอาด รวมทั้งอาหารและยาที่แจกในช่วงน้ำท่วมที่ยังเหลือหมดอายุ ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้กำหนดนโยบายให้มีการขับเคลื่อนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพหรืออาหารปลอดภัยส่งสู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท จึงได้จัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภคในระดับจังหวัดและอำเภอขึ้น เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภาคประชาชนในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสรรพยา ในฐานะหน่วยปฏิบัติการระดับอำเภอ จึงได้พัฒนาชมรมคุ้มครองผู้บริโภคในตำบลตลุกและตำบลอื่น ๆ ในอำเภอสรรพยาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 และได้ดำเนินงานมาเป็นระยะเวลาประมาณ 3 ปี ชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลुकนับว่าเป็นองค์กรภาคประชาชนองค์กรหนึ่งของจังหวัดที่มีความเข้มแข็งและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบงานสร้างและพัฒนาชมรมคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดชัยนาท จึงสนใจศึกษากระบวนการพัฒนาชมรมคุ้มครองผู้บริโภคของตำบลตลุกและปัจจัยแห่งความสำเร็จของชมรมดังกล่าว เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนและสนับสนุนการดำเนินงานชมรมคุ้มครองผู้บริโภคระดับตำบลอื่น ๆ ของจังหวัดชัยนาทและในจังหวัดอื่นให้บรรลุตามเป้าหมาย และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนต่อไป

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาพัฒนาการของชมรม ผลลัพธ์การดำเนินงาน และสรุปบทเรียนการดำเนินการชมรมคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าว ด้วยวิธีการต่อไปนี้ 1) การทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการและการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของตำบลตลุกโดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ของชมรมฯ 2) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง แต่ละครั้งมีผู้ร่วมสนทนา 12 คน ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 2 คน กรรมการชมรมฯ 8 คน และสมาชิกชมรม 2 คน ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่มล่วงหน้าเพื่อให้ทราบถึงเงื่อนไขที่ทำให้ชมรมประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยจัดคำถามให้มีความยืดหยุ่นและสามารถเพิ่มหรือลดประเด็นในการสนทนากลุ่มได้ตามสถานการณ์ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มและมีการบันทึกเสียงระหว่างการสนทนาเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลแล้ว 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 2 คน สมาชิกแกนนำ 5 คน และสมาชิกชมรม 1 คน รวม 8 คน ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของชมรม ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มและบันทึกเสียงระหว่างการให้ข้อมูลหลังจากได้ขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลแล้ว หลังการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มทำความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาตลอดจนเพื่อให้ทราบถึงส่วนที่ยังขาดหายหรือยังอธิบายไม่ได้ หลังจากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกระทั่งข้อสรุปที่ได้มีตัว คือ ไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติม

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบสามเส้าโดยนำข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งในด้านบุคคล เวลา และสถานที่และข้อมูลจากการเก็บข้อมูลทั้งสามวิธีมาตรวจสอบความสอดคล้องหรือความขัดแย้งกันของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์โดยจำแนกและจัดระเบียบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่เพื่อทำความเข้าใจต่อความหลากหลายของปรากฏการณ์ที่อยู่ภายใต้บริบทของชุมชน หลังจากนั้นจัดข้อมูลตามความสัมพันธ์ที่พบ ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุและเป็นผลกัน มีความสัมพันธ์แบบขัดแย้งกัน และนำมาเขียนเป็นข้อสรุปย่อย ๆ ต่อจากนั้นนำข้อสรุปย่อย ๆ นั้นมาโยงหรือผูกกันให้เห็นเป็นแบบแผนในเรื่องพัฒนาการของชมรมฯ: ระหว่างปี พ.ศ. 2555- 2557 และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชมรมฯ

ผลการวิจัย

พัฒนาการของชมรมฯ

จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ยังไม่ได้มีการจัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม แต่ชมรมตำบลตุ๊กมีกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมตามแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์การดำเนินงานอาหารปลอดภัยของตำบล ตั้งแต่ปี 2550 ต่อมาในปี 2554 เกิดน้ำท่วมใหญ่ ประชาชนไม่ได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะจึงเกิดกระบวนการเฝ้าระวังในชุมชนขึ้น หลังจากนั้นในปีงบประมาณ 2555 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสรรพยา ได้มีนโยบายให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตุ๊ก (รพ.สต. ตุ๊ก) จัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตุ๊กขึ้น ในระยะเริ่มแรกชมรมฯ มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และประชาชนที่สนใจร่วมเป็นสมาชิกรวม 10 คน กิจกรรมที่ดำเนินการในขณะนั้นคือ การตรวจร้านค้าและตลาดนัดตามแนวทางของงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข แต่ชมรมฯ ขาดงบประมาณในการดำเนินการและแผนการดำเนินงานยังไม่ชัดเจน

หลังจากนั้นในปี 2556 ได้มีการชักชวนเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลตุ๊ก กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และผู้จำหน่ายอาหารร่วมเป็นสมาชิก เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากพบว่ามี การเข้ามาประชาสัมพันธ์ขายยาไอ้อวดสรรพคุณเกินจริงในพื้นที่โดยใช้บ้านผู้นำชุมชนเป็นสถานที่ขายและประชาสัมพันธ์ ในปีงบประมาณ 2556 ชมรมฯ จึงมีจำนวนสมาชิกเพิ่มเป็น 45 คน โดยมีนายกและรองนายกเทศมนตรีตำบลตุ๊กและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรพ.สต. ตุ๊กและบ้านหนองเป็นที่ปรึกษาชมรมฯ ต่อมาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ได้มีการชักชวนปราชญ์ชุมชน ได้แก่ ผู้แทนจากกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มเพาะเห็ด และกลุ่มปลูกข้าวปลอดสารพิษร่วมเป็นสมาชิกเพื่อดำเนินกิจกรรมอาหารปลอดภัยจากสารเคมียาฆ่าแมลง ทำให้ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกเพิ่มเป็น 54 คน

จากการที่ชมรมฯ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในชุมชน ทำให้สามารถชักชวนคนในชุมชนมาร่วมเป็นสมาชิกชมรมได้ง่าย ประกอบกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในชมรมส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันและเป็นเพื่อนบ้าน ทำให้ทุกคนมีความตั้งใจมุ่งมั่นร่วมกันทำงาน ตัวผู้นำชมรมฯ มีความรู้และทักษะสูงในการทำงานกับชุมชน สามารถโน้มน้าวจิตใจให้คณะกรรมการและสมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ การดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ กำหนดกิจกรรมตามความถนัด ความสามารถ และศักยภาพของชมรมฯ การที่ชมรมฯ มีสมาชิกที่มาจากหลายอาชีพและมาจากหลายภาคส่วนทำให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลตุ๊กและกองทุนสุขภาพชุมชนตำบลตุ๊ก และสามารถใช้ทุนทางสังคมมาแก้ปัญหาการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของชุมชนได้

ผลงานของชมรมฯ ที่เป็นที่ประจักษ์คือ การแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนบอแรกซ์ในลูกชิ้นเนื้อเอียน การจัดตั้งศูนย์ร้องเรียนประจำหมู่บ้าน การแจ้งเบาะแสร้องเรียนคลินิกทำฟันแพชชั่นเถื่อนที่มาตั้งในพื้นที่ การแจ้งเบาะแสการโฆษณาและอาหารเสริมเกินจริงในพื้นที่ตำบลตุ๊ก การแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนในปลาหมึกกรอบและสไปนาง การจัดตั้งแผงจำหน่ายผักปลอดสารพิษและข้าวปลอดสารพิษในชุมชน และการเฝ้าระวังการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล ในปี 2557 ชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตุ๊กได้รับรางวัลเครือข่ายการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคระดับเขต แต่พบว่าชมรมฯ ไม่มีการกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จ ตัวชี้วัด และไม่มีการวัดผลการดำเนินงานเชิงรูปธรรม ข้อค้นพบเกี่ยวกับการดำเนินงานของชมรมฯ อื่น ๆ แสดงในตารางที่ 1

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชมรมฯ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตุ๊กที่สรุปได้จากการวิจัยมีดังนี้

1) ผู้นำชมรมฯ มีทักษะในการทำงานกับชุมชน และมีความเสียสละ ทุ่มเทแรงกายและแรงใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชมรมฯ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถโน้มน้าวจิตใจให้คณะกรรมการและสมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ

ตาราง 1. พัฒนาการของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2557

ประเด็น	รายละเอียดกิจกรรม		
	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557
1) การก่อกำเนิดชมรมฯ และการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> -ช่วงของการจัดตั้งชมรมและเริ่มงาน -มีการจัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุกมีสมาชิก 10 คน - ทำกิจกรรมตรวจร้านค้าและตลาดนัดตามกรอบแนวทางของงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข - ขาดงบประมาณในการดำเนินการแผนการดำเนินงานไม่ชัดเจน - พบการเข้ามาประชาสัมพันธ์ขายยาโอวตสรรพคุณเกินจริงในพื้นที่โดยใช้บ้านผู้นำชุมชนเป็นสถานที่ขายและทำการประชาสัมพันธ์ 	<ul style="list-style-type: none"> -ช่วงของการพัฒนาชมรม -มีการพัฒนาชมรมโดยชวน ตัวแทนจากเทศบาลตำบลตลุก โรงเรียน ผู้นำชุมชน กำหนดผู้ใหญ่บ้าน และผู้ประกอบการ เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกชมรม สมาชิกเพิ่มเป็น 45 คน - จัดทำแผนงานของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุก - การตรวจอาหาร ยา และเครื่องสำอางในตลาดนัด ร้านชำ ร้านอาหาร และแผงลอยจำหน่ายอาหาร - ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนในเวทีประชุมต่าง ๆ ของชุมชน - อบรมให้ความรู้แก่ อ ย. น้อย ในโรงเรียน -จัดตั้ง สถานที่รับเรื่องร้องเรียนในทุกหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> -ช่วงของการขยายเครือข่ายสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน - มีการเชิญผู้แทนกลุ่มประชาชนชาวบ้านจากกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาร่วมเป็นสมาชิก อันได้แก่ กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มปลูกข้าวปลอดสารพิษ จนสมาชิกเพิ่มเป็น 54 คน -มีกิจกรรมอาหารปลอดภัยจากสารเคมี และแก้ไขปัญหาเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงที่พบสารฆ่าแมลงในเลือดเกินค่ามาตรฐาน -ได้รับรางวัลเครือข่ายการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคระดับเขต
2) วัตถุประสงค์ของชมรมฯ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการบริโภคที่เหมาะสม พอเพียง ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบในการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพและบริการสุขภาพ 2. สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชน ผู้ประกอบการจำหน่ายอาหาร ยา และเครื่องสำอาง ได้มีจิตสำนึกในความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ไม่เอาเปรียบผู้บริโภคหรือผู้รับบริการ 3. สร้างเครือข่ายผู้บริโภค 4. ส่งเสริมด้านวิชาการ เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของสมาชิกชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุก 5. ดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนให้ได้รับความสะดวกและบรรเทาความเดือดร้อนตามสมควร 6. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชมรมกับหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน องค์กรเอกชน บุคคล และองค์กรอื่น ๆ ในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ทั้งด้านในการบริโภคและกระบวนการผลิต 		
3) เป้าหมายเชิงรูปธรรม	ไม่ได้กำหนดอย่างชัดเจน		

ตาราง 1. (ต่อ) พัฒนาการของชมรมคุ่มครองผู้บริโภครักษาตำบลดตุลก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2557

ประเด็น	รายละเอียดกิจกรรม		
	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557
4) ผลการดำเนินงานชมรมฯ	<p>1. การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมคุ่มครองผู้บริโภครักษาตำบลดตุลก ส่งผลทำให้ผู้บริโภครู้สึกเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเอง และเกิดจิตสำนึกในการบริโภคที่เหมาะสมพอเพียง และไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบในการซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณมากขึ้น</p> <p>2. สมาชิกชมรมฯ สามารถตรวจสอบฝ้าระวังโฆษณา ฉลากของผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ถูกกฎหมาย รวมทั้งฝ้าระวังสินค้าที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ปลอดภัย</p>	<p>1. สามารถแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนบอแรกซีในลูกชิ้นเนื้อเอ็นที่จำหน่ายที่ร้านก๋วยเตี๋ยวในเขตตำบลดตุลก โดยแนะนำให้เปลี่ยนแหล่งซื้อลูกชิ้นหรือซื้อยี่ห้ออื่น และแจ้งเบาะแสแก่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพื่อส่งต่อข้อมูลให้จังหวัดที่เป็นสถานที่ตั้งของผู้ผลิตเพื่อแก้ปัญหาที่ต้นตอ</p> <p>2. จัดตั้งศูนย์ร้องเรียนประจำหมู่บ้านโดยทำกล่องไว้บ้านสมาชิกชมรมฯ เพื่อสร้างกระแสการร้องเรียน ผลการดำเนินงานพบว่า สมาชิกชมรมฯแจ้งเบาะแสเรื่องคลินิกทำฟันแพ้น้ำเกลือที่มาตั้งในพื้นที่ และแจ้งเบาะแสการโฆษณาขายและอาหารเสริมเกินจริงในพื้นที่ตำบลดตุลก (เหตุเกิดที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน) จึงมีการแจ้งให้กลุ่มงานคุ่มครองผู้บริโภครักษาตำบลดตุลก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ดำเนินการตามกฎหมาย</p>	<p>1. สามารถแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนในปลาหมึกกรอบและสไปนาง โดยการตรวจสอบการปนเปื้อนและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้ประกอบการทราบผู้ประกอบการปรับตัวโดยการใส่ปลาหมึกสดแทนปลาหมึกกรอบ และไม่ใช้สไปนางในการประกอบอาหาร</p> <p>2. จัดตั้งแผงจำหน่ายผักและข้าวปลอดสารพิษในตลาดนัดและวันประชุมอสม. โดยนำผักจากกลุ่มผลิตข้าวและผักปลอดสารพิษในชุมชน และร่วมรณรงค์ให้ทำการเกษตรปลอดภัยจากสารเคมี</p> <p>3. ร่วมโครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชน เรื่องการเฝ้าระวังการใช้ยาอย่างสม ซึ่งทำให้พบปัญหาต่อไปนี้ การใช้ยาชุดแก้ปวด ยาชุดแก้หวัด ยาสมุนไพรไม่มีทะเบียน และการซื้อยาปฏิชีวนะกินเอง การไม่ตระหนักถึงอันตรายจากการบริโภคยา</p>

ตาราง 1. (ต่อ) พัฒนาการของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตุ๊ก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2557

ประเด็น	รายละเอียดกิจกรรม		
	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557
5) การได้มาของสมาชิกชมรมฯ	-ผ่านการประชาสัมพันธ์โดย อสม. - สมาชิกของชมรมฯ มี อสม. เป็นแกนหลักร่วมกับข้าราชการกระทรวงสาธารณสุข และข้าราชการบำนาญ รวมจำนวน 10 คน	- มีการรับสมาชิกเพิ่มโดยชักชวนกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านในชุมชนให้ความเชื่อถือสูง และยังมีเจ้าของร้านของชำและกลุ่มเจ้าของร้านอาหารเข้าเป็นสมาชิก	- มีการรับสมาชิกเพิ่มโดยชักชวนชุมชนเพิ่มเติมคือกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มปลูกข้าวปลอดสารพิษ เพื่อมาร่วมแก้ปัญหาสารเคมีปนเปื้อนในสินค้าเกษตร ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 54 คน
6) โครงสร้างการบริหารของชมรมฯ	- คณะกรรมการบริหารจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธาน เภรัญญิก กรรมการ เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ - ที่ปรึกษาชมรมได้แก่ เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองและตุ๊ก	- เพิ่มจำนวนคณะกรรมการบริหาร เป็น 18 คน - เพิ่มสมาชิกชมรมฯ จากทุกหมู่บ้านให้ทำหน้าที่เป็นกรรมการบริหาร - เพิ่มที่ปรึกษาชมรมได้แก่ นายกเทศมนตรีและรองนายกเทศมนตรีตำบลตุ๊ก	- เพิ่มสมาชิกชมรมจากทุกหมู่บ้านให้ เป็นกรรมการบริหาร หมู่บ้าน เป็นแห่งละ 3 คน
7) การคัดเลือกคณะกรรมการของชมรมฯ	-ใช้วิธีการสมัครใจทำงานตามความถนัด การเสนอชื่อและรับรอง		
8) การประชุมของคณะกรรมการชมรมฯ	-มีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ เสนอแนะข้อคิดเห็น สรุปปัญหาาร่วมกัน และช่วยเหลือกัน		
9) ลักษณะและรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชมรมฯ	-มีความสัมพันธ์เป็นญาติ สามิภรรยา พี่น้อง และเพื่อน มีความตั้งใจมุ่งมั่นร่วมกันทำงานในด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ลักษณะของเครือข่ายจะเป็นลักษณะองค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ		
10) การมีส่วนร่วมของทีมงานและสมาชิก	1. มีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมของชมรมฯ 2. เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ 3. มีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน		

ตาราง 1. (ต่อ) พัฒนาการของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2557

ประเด็น	รายละเอียดกิจกรรม		
	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557
11) องค์กร สนับสนุน	1.สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดชัยนาทและ สำนักงานสาธารณสุข อำเภอสรรพยา โรงพยาบาลสรรพยาเป็นพี่ เลี้ยงในการสนับสนุนด้าน การก่อตั้ง พัฒนาศักยภาพ สนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ 2.สำนักงานคณะกรรมการ อาหารและยา กระทรวง สาธารณสุข สนับสนุน งบประมาณสำหรับการ ดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ	องค์กรสนับสนุนเพิ่มเติม คือ 1. พาณิชย์จังหวัดชัยนาท การค้าภายใน จังหวัดชัยนาท หน่วยตรวจสอบเคลื่อนที่ เพื่อความปลอดภัยด้านอาหาร ให้การ สนับสนุนร่วมตรวจสอบสินค้า 2. เทศบาลตำบลตลุก สนับสนุน งบประมาณสำหรับการดำเนินกิจกรรมของ ชมรมฯ 3. มูลนิธิผู้บริโภค สนับสนุนความรู้ แนวคิด และกระบวนการทำงานคุ้มครองผู้บริโภคใน ชุมชน 4. โรงเรียนในพื้นที่ ร่วมกิจกรรมตรวจ และ เดินรณรงค์	องค์กรสนับสนุนเพิ่มเติม คือ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มปลูกผักปลอด สารพิษ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มปลูก ข้าวปลอดสารพิษ ซึ่งให้ ความรู้และร่วมในการ กระจายสินค้าการเกษตร ที่ปลอดภัยสู่ชุมชน
12) ปัญหา อุปสรรค และ ข้อจำกัดในการ ดำเนินงาน	1. ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นอาจไม่ใช่ความเข้มแข็งที่แท้จริงซึ่งมีผลต่อความยั่งยืนในอนาคต เนื่องจาก ดำเนินกิจกรรมทำตามกรอบที่ภาครัฐกำหนด 2.ขาดการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ ตัวชี้วัด และการวัดผลการดำเนินงานของชมรมฯ ที่เป็น รูปธรรม 3. ประชาชนมีความตระหนักน้อยและยังให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและโฆษณา และการแจ้งเบาะแสร้องเรียนน้อยเกินไป ทำให้ยังเป็นช่องทางสำหรับผู้ประกอบการที่ต้องการเอารัดเอา เปรียบผู้บริโภค 4. ขาดระบบการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงบทบาทภารกิจของชมรม ฯ และผลการดำเนินงานของชมรมฯ		
13.สิ่งที่คาดหวัง	1. พัฒนาศักยภาพชมรมฯ ให้เป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง มีอิสระในการคิด วิเคราะห์ ไม่ยึดติดกับหน่วยราชการ มีการกำหนดบทบาทภารกิจคุ้มครองผู้บริโภคที่สอดคล้องกับบริบทของ ชุมชนที่ชัดเจน 2. มีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ ตัวชี้วัด และการวัดผลการดำเนินงานของชมรมฯ ที่เป็น รูปธรรมชัดเจน 3. จัดหาแหล่งงบประมาณที่จะสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ จากแหล่งอื่น เช่น กองทุนสตรี กองทุนพัฒนาชุมชน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ และ สสส. 4. จัดกิจกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งมีระบบการประชาสัมพันธ์ และ ช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารด้านการคุ้มครองผู้บริโภคให้แก่สมาชิกชมรมฯ และประชาชนทั่วไปอย่าง ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ		

2) การกำหนดกิจกรรมเป็นไปตามความถนัด ความสามารถ และศักยภาพของชมรมฯ ไม่มีการกำหนดกิจกรรมแน่นอนที่จะต้องทำตามแผนทุกแผน โดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อผูกมัด แต่ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชมรมฯ

3) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในท้องถิ่น/ชุมชนในการสนับสนุนการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของชมรมฯ ซึ่งให้เห็นถึงการเห็นความสำคัญของการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน วัฒนธรรมที่ชัดเจน คือ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลตลุกและกองทุนสุขภาพชุมชนตำบลตลุก

4) สมาชิกชมรมฯ ที่มาจากหลายภาคส่วนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามความสมัครใจ และตามความถนัด รวมถึงมีการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยให้การดำเนินงานครบวงจรมากขึ้น

5) การมีเจ้าหน้าที่จากหลายภาคส่วน รวมทั้งมีที่ปรึกษาในการดำเนินงานจากเทศบาลตำบลตลุก และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตตำบลตลุก เป็นส่วนที่ช่วยเสริมพลังในการดำเนินการของชมรมฯ ได้เป็นอย่างดี

6) การได้รับการยกย่อง และยอมรับผลงาน เป็นที่ประจักษ์ในระดับจังหวัด เขต และประเทศ เป็นกำลังใจในการทำงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การอภิปรายและสรุปผล

ผลการศึกษาในส่วนใหญ่อสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา การก่อตั้งและพัฒนาการของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุกเริ่มจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้สนใจกลุ่มเล็ก ๆ และมีการขยายสมาชิกให้ครอบคลุมกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาในอดีตที่พบว่าการก่อตั้งและพัฒนาการชมรมด้านสุขภาพส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีลักษณะการดำเนินการแบบค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป เริ่มต้นจากจุดเล็กๆ ของสังคมไทยก็คือกลุ่มคนผู้ที่มีความสนใจ ขยายจากคนหนึ่งไปคนหนึ่ง ขยายไปยังกลุ่มต่าง ๆ (1-2) สำหรับโครงสร้างการบริหารจัดการชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุก ประธานและเลขานุการชมรมฯ เป็นผู้มีความรู้ ทักษะสูง มีความเป็นผู้นำ เสียสละ ท้วมเทแรงกายและแรงใจในการ

จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ ทำให้ชมรมฯ มีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาในอดีตที่พบว่า องค์กรชาวบ้าน/กลุ่ม/ชมรมที่มีความเข้มแข็งมักเกิดจากการที่องค์กรมีผู้นำที่มีความรู้และความสามารถ (3-5)

การดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ มีการนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน มีการนำเอาความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันของสมาชิกมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดกิจกรรมของชมรมฯ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ซึ่งเกิดขึ้นการระดมความคิดจากคณะกรรมการชมรมฯ ทำให้ตรงกับความต้องการของสมาชิก ส่งผลทำให้การดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ การชักชวนกลุ่มของปราชญ์ชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรปลอดภัย กลุ่มปลูกผัก กลุ่มเพาะเห็ด และกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ เข้ามามีส่วนร่วมเป็นจุดแข็งที่ชมรมฯ มีอยู่และเป็นจุดขาย ทำให้ประชาชนสนใจสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ ส่วนการกำหนดกิจกรรมตามความถนัด ความสามารถ และศักยภาพของชมรมฯ นั้นส่งผลทำให้ชมรมฯ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาในอดีตที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานประชาคมสุขภาพ คือ การกำหนดกรอบการดำเนินงานไม่ตายตัวเกินไป และเหมาะสมกับบริบท วิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน (6)

เครือข่ายและรูปแบบความสัมพันธ์ของชมรมฯ ที่ศึกษามีลักษณะองค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ เป็นญาติ เพื่อนบ้าน เป็นการรวมตัวของข้าราชการบำนาญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเอกชน กลุ่มสวัสดิการชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลเหล่านี้เคยติดต่อพบปะสื่อสารกันประจำอยู่แล้ว มีความตั้งใจและมีความมุ่งมั่นร่วมกันทำงานในด้านการคุ้มครองผู้บริโภค สอดคล้องกับการศึกษาในอดีต (1,7) ที่พบว่าชมรมที่เข้มแข็งส่วนใหญ่มีเครือข่ายและรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติในชุมชน กลุ่มอาชีพในชุมชน และกลุ่มที่คุ้นเคยกันชักชวนกันเป็นสมาชิกชมรมฯ การสนับสนุนจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอสรรพยาเทศบาลตำบลตลุก และสถานีอนามัยในเขตตำบลตลุก ทั้ง 2 แห่งในการดำเนินงานของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ชมรมฯ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาในอดีตที่

พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาชมรมสร้างสุขภาพ คือ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ตามความต้องการของชุมชน เช่น งบประมาณ ความรู้ด้านการจัดการ เป็นต้น (6)

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานของชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาทถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก แต่ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นนี้อาจจะยังไม่มากพอที่จะมีผลต่อความยั่งยืนในอนาคต ข้อเสนอแนะในการดำเนินการต่อไปคือ 1) การพัฒนาชมรมฯ ควรเป็นไปในทิศทางที่พัฒนาศักยภาพชมรมฯ ให้เป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง มีอิสระ ในการคิดวิเคราะห์ ไม่ยึดติดกับหน่วยราชการ มีการกำหนดบทบาทภารกิจการคุ้มครองผู้บริโภคที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่ชัดเจน 2) มีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ/ตัวชี้วัด และการวัดผลการดำเนินงานการดำเนินงานของชมรมฯ ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน 3) มีการขยายเครือข่ายที่เป็นแหล่งสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ 4) จัดกิจกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งมีระบบการประชาสัมพันธ์และช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารด้านการคุ้มครองผู้บริโภคให้แก่สมาชิกชมรมฯ และประชาชนทั่วไปอย่างครอบคลุมและประสิทธิภาพ และ 5) ภาครัฐต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้กำหนดนโยบายและกิจกรรม มาเป็นที่ปรึกษาและผู้ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและทรัพยากรตามความเหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีโดยได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากแผนงานพัฒนาวิชาการและกลไกคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับการสนับสนุนทางวิชาการและข้อมูลจากวิทยาลัยคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพแห่งประเทศไทย สภาเภสัชกรรม (วคบท.) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสรรพยา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนอง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ตำบลตลุก และเทศบาลตำบลตลุก และสมาชิกชมรมคุ้มครองผู้บริโภคตำบลตลุก

เอกสารอ้างอิง

1. Health Education Division, Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. Health promoting clubs to healthy Thailand. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand, Limited; 2005.
2. Hirunra P. Formation of woman groups in rural area: a case study of Ban Si Don Hun, Chomphu sub-district, saraphi district, Chiang Mai province [master thesis]. Chiang Mail: Chiang Mai University; 1996.
3. NGO Coordinating Committee on Development in Northeast. Esan Ngos: alternative power for change. Khon Kaen: Pimdee Publishing; 2000.
4. Deepo N, Pladpol S, Wasusophapol S, Baiya T. Societal organization and development on Tambol Civil Society : case study in Tambon Muang Jung, Nan Province. [online]. 2000 [cited 2015 Mar 9]. Available from: URL:<http://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/1680?locale-attribute=th>.
5. Chiewsothorn A. Group dynamics. Chiang Mail: Chiang Mai University; 1989.
6. Jindawattana A, et al. Research report on proposal for the direction of support for health promotion community. Nontaburi: National Health System Reform Office; 2004.
- 7) Ongkasea D. Women's group collaboration and development in rural communities. [master thesis]. Chiang Mail: Chiang Mai University; 1997.

Lesson Learned from the Development of Consumer Protection Club at Taluk Subdistrict, Sappaya District, Chinart Province

Krith Konthong¹, Yupapun Munkratok²

¹Division of Consumer Protection and Public Health Pharmacy Chainat Provincial Public Health Office

²Maharat Nakhon Ratchasima Hospital

Abstract

Objectives: To study the developmental process and key success factors of the Consumer Protection Club at Taluk subdistrict, Sappaya district, Chinart province. **Methods:** The study was qualitative research collecting the data from literature review, focus group discussion and In-depth interview with informants including leaders of the Club, its members and those involved in the Club. Content analysis was used to analyze data and summarize the lesson learned from the Club. **Results:** The club was established in 2012, following the Ministry of Health policy with assistance from the Sappaya District Health Office. Initially, there were 10 members consisting of health workers, village health volunteers and representatives from the community. In 2014, the number of members increased to 54 including members of Taluk municipal council, community leaders, entrepreneurs and local scholars. Consumer protection activities focused on those consistent to the policy of Public Health Ministry. Members of the Club played an important role on sharing idea on activities, conducting the activities, and finding sources of budget. However, concrete goal setting was not found. The major achievements of the Club were the elimination of some chemical contaminants in food, whistleblowing of illegal fashion orthodontics and exaggerate advertising of health products, and establishment of stalls for chemicals free vegetables and rice. The activities of the Clubs led to the winning of many awards at the regional level. Key success factors were having leading group with excellent skill in working with community, having financial support from the Municipal and subdistrict health fund, having members from many sectors, and having government sectors as consultants. **Conclusions:** Even though, the Club was started from the government policy but its development led to the reduction of consumer protection problems in the community. The relevant party should empower the Club to become a strong civil organization with autonomy in setting concrete policies and goals for its operation. The government sector must play its role as a consultant and supporter of information and resources as appropriate

Keywords: consumer protection club, consumer protection, community participation, public health pharmacy